

# Slavni dan Slovencev pri Sisku.

22. dan rožnika leta 1593.

(V proslavo 300letnice spisal Josip Gruden.)

Kako pri Sisku Kolpe so pijani  
Omagali pred Kranjci Otomani,  
Vam bo Homerov naših pesem pela.

Prešéren.

Náša mila Avstrija je imela v preteklosti velevažno nalogo, da je branila krščansko Evropo divjega Turka. «Zavest, da se jim je vsem bojevati zoper jednega sovražnika, ki hoče ugrabiti najdražje svetinje», pravi sloveč poznavalec domače zgodovine, «pobratila je narode, različne po jeziku in šegah pod varnim krilom habsburškega orla, pa jih tudi navdušila, da so vzajemno zgrabili za orožje, kadar je šlo za krst častni in svobodo zlato.» Če je bila vsa naša širna država mogočen branik proti Turkom, imenovati moramo Slovence in Hrvate prvoboritelje v tem pomenljivem boju. Premnogokrat so stali zaradi neugodnih razmer prav osamljeni krutim sovražnikom nasproti. Zato se nikjer v zgodovini ne kaže lepše slovenska hrabrost, pa tudi slovenska vernost in zvestoba, kakor v turških bojih. Spomin teh bojev je ostal v našem ljudstvu živ do današnjega dne. V pripovedkah in pesmih še vedno živi Herbart Turjaški, mogočni junak, «jaki» Ravbar, «nepremagan konjsk' glavar», hrabri Andrej, pa tudi krvočni Hasan, «turški paša, ki se Turkom prav obnaša». In prav je! Kakor poje srbski slepec o kraljeviču Marku, o bitki na Kosovem polju in proslavlja najlepše čine svojega naroda, tako pripoveduj slovenska knjiga in opevaj slovenska pesem to najlepšo stran naše povestnice! — Zmaga pri Sisku, kjer so Slovenci in Hrvatje z malo peščico

zmogli močno turško vojno, odlikuje se v teh bojih posebno zato, ker naši očetje tedaj niso imeli pomoči od cele avstrijske države.

\* \* \*

Odkar je postala Bosna turški «pašalik», niso imele mejne dežele, kakor Hrvaška in Kranjska, mirú od novega krutega soseda. Mir, ki ga je sklenil nemški cesar s sultanom, bil je le na papirju; ob meji pa se je boj ponavljal leto za letom. Turški paše so bili slavohlepni, druhal pa je bila ropateljna: to je netilo krvave vojske. Bedna Hrvaška in Kranjska sta bili nesrečni žrtvi turške samopašnosti. — Pod nadvojvodo Karolom se je še dokaj storilo za varstvo ob meji. Leta 1578. so sezidali trdnjavo Karlovec s pomočjo treh mejnih dežel: Kranjske, Koroške in Štajerske. Devetsto turških glav, katere so zagrebli v temelj, naj bi jo storilo nepremagljivo. In res je bila ta trdnjava pod vodstvom hrabrih generalov v poznejših časih najkrepkejši branik na avstrijski meji. Leta 1578. so določili zastopniki notranje-avstrijskih dežel v Brucku ob Muri načrt, kako bi se branili Turka; državni zbor regensburški pa je obljubil leta 1582. krepko državno pomoč. Kadar so se drznili Turki prestopiti mejo, morali so se vrniti s krvavimi glavami; tako leta 1578., ko jih je kranjsko plemstvo, združeno s karlovško posadko, zajelo pri Topoloviču. Leta 1584. sta jih

Jošt Thurn in grof Erdödi napadla v močilski dolini in posekala dve tisoč sovražnikov. Krajina je imela nekaj časa mir, ljudje so se oddahnili.

Hudi časi so prišli po Karolovi smrti. Varstvo meje je sicer prevzel nadvojvoda Ernst, toda zaradi notranjih homatij se je le malo oziral nanjo. —



Adolfo Veber-Tkalčević, hrvaški pisatelj. Umrl 6. vel. srpana 1. 1889.

Verska novotarija se je bila že razširila po vsej Avstriji ter razdvajala podložnike; že so se nabirale pogubne snovi, ki so v tridesetletni vojni opustošile pol Evrope; deželni stanovi, pri katerih se

je bil novi nauk ugnezdil najpreje, bili so vladi vedno nasprotni. Državno krmilo pa je bilo v slabih rokah. Na prestolu je sedel Rudolf II., pobožen in učen mož, toda brez vladarske zmožnosti.

Njegova palača na Hradš<sup>čanik</sup>ku je bila zbirališče učenjakov in umetnikov. Tiho de Brahe in Kepler, velika zvezdoznanca, sta bila vedno pri njem. Cesar sam se je učil zvezdoznanstva, cele tedne je presedel pri svojih knjigah in poskusih, za državne posle mu pa ni bilo mar. Z leti se ga je lotila še neka otožnost, h kateri je bil nagnjen že od rojstva; postal je nezaupen in nesposoben za vsako resno delo. Štefan Bocskay, ki je v imenu ogrskega plemstva prišel potožiti nesrečo dežele, čakal je cele mesece, da bi prišel k cesarju. «Odšel je potem domov z jezo v srcu in s trdnim sklepom konec storiti taki vladi.»<sup>1)</sup> Kaj čuda, če so bile tudi vse prošnje stiskanih Hrvatov in Slovencev bob ob steno!

Notranje homatije in slabost vlade so hoteli Turki porabiti v svojo korist. Že leta 1589. so bili vzeli močno trdnjavo Repič in več drugih gradov ob meji. Toda prišlo je še hujše. Če so bili dosedanji boji le roparski napadi posameznih čet, zbirali so sedaj Turki velike sile, da bi posuli krajinske trdnjave in prodrli v osrčje Avstrije. Največ si je prizadeval za novo vojsko bosanski paša Hasan.

<sup>1)</sup> Weiss «Weltgesch.», V., 214.

Nekateri trdijo, da je bil Hasan-paša italijanskega rodú, pobegle benediktinski menih, «katerega je Venera izvalila iz samostana in celó pripeljala k mohamedanstvu»; drugi pravijo, da je bil Bošnjak, iz rodú Predojevičev, toda od mladih let v turški veri izrejen. Valvasor pravi o njem, da je bil «nepopisno dober vojak, a poleg tega krvoločan trinog in hud sovražnik kristijanov.»<sup>1)</sup> Obe lastnosti sta ga menda

omilili turškemu sultanu, da ga je poslal paševat na avstrijsko mejo. Ker je bil željan boja in ropaja, iskal je vedno povoda, da bi prelomil mir.

Rudolf II. je bil sklenil s sultanom mir leta 1583. in tudi pošiljal v Carigrad bogata darila. Na turškem dvoru so to poročstvo miru prav radi sprejemali. Sultan

Murad III., ki je bil ravnokar končal vojsko s Perzijani, res ni bil voljan začeti novega boja. Toda turška lakomnost ni mogla mirovati. Kar se ni dalo storiti s sultanovim dovoljenjem, storilo se je za njegovim hrbtom. V turškem dvornem svetu je bila močna stranka za vojsko z Avstrijo; duša ji je bil Sinan-paša, veliki vezir. Staro geslo moslimov, da se mora Evropa klanjati

<sup>1)</sup> Valvasor, XV. knjiga, str. 530.

polumesecu, bilo je tudi njim vzor. Da bi z novo vojsko podjarmili «proklete gjavre», rabili so prav nepoštena sredstva. — Mufti, ki je v vojnem svetu zagovarjal mir, umrl je zastrupljen. Poleg navadnega darila 30.000 zlatov so zahtevali od cesarskega poslanca v poročtvu mirú še izreden dar; poročila iz mejnih dežel so zavijali, češ, da cesarski prelamljajo sklenjeno pogodbo. Ker pa sultan navzlic ščuvanju ni hotel napovedati vojske, začel je Sinan-paša vspodbadati Hasana, naj sam začne boj. Menil je, da je treba kolo le pognati, potem že samo teče. Slavohlepnemu Hasanu ni bilo treba dosti prigovarjati. Sinanovi upi so se izpolnili, zakaj začela se je vojna, ki je trajala petnajst let in našim deželam prinesla brezmejno gorjé.

Hasan se je začel pripravljati na vojsko že leta 1587. — V Bosni so se zbirali turški in janičarski polki; paše in begi z Ogrskega so pošiljali pomožne čete. V turških pokrajinah je bilo živo gibanje. Novica o vojnih pripravah je dospela tudi v avstrijske dežele in vznemirjala prebivalce. Vedeli so, da se bliža huda nevihta in «meji žuga turški blisek». Vse prošnje Slovencev za državno pomoč so bile zaman. Obupne razmere mejnih dežel nam dosti jasno slika kranjski deželni glavar Krištof Turjaški v svojem govoru do deželnih stanov dné 27. velikega srpana l. 1591. Turki so bili pridrlí v granico, zajeli trdnjavo Kamengrad in strašno pustošili trge in vasi. Pomoči ni bilo od nikoder. Z globoko žalostjo in nevoljo je opazoval Krištof Turjaški brezbriznost vlade in izprevidel, da se je treba postaviti na lastne noge. V omenjenem govoru pravi: «Nimam dovolj besedij, da bi resnično opisal zanemarjenost in veliko bedo mejnih dežel. Milovanja vredno je, da na toliko prošenj od

cesarskega rimskega Veličanstva ne dobimo odgovora. Iz tega pač uvidimo, da hočejo ravno hrvaško mejo popolnoma zapustiti. Bogu tožim in njemu priporočam pravično stvar! Njega hočemo prositi, naj sam s svojo vsemogočno roko vmes poseže itd.»<sup>1)</sup> — Kranjska, Koroška, Štajerska in Hrvaška zberó v naglici nekaj tisoč vojakov, da bi odbili prihodnje leto turške napade. — Toda sreča jim ni bila mila, in l. 1592. je bilo za Kranjsko in granico posebno žalostno. Močna trdnjava Bihač se je morala udati turški sili. Potem se vzdigne vsa vojska pod Hasanovim vodstvom proti Sisku in Karlovcu. Blizu Petrinje zadenejo na krščansko vojsko; ban Tomaž Erdödi je vodil hrvaško plemstvo, Krištof Turjaški šeststo kranjskih konjиков, Andrej Turjaški karlovško posadko. Izdajstvo nekega Vojniča, ki je Hasanu razkril vse načrte banove, bilo je našim v pogubo. Naši so se borili hrabro, a zmagala je turška druhal; konjiki so bili skoro vsi pobiti; štititisoč mrtvecev je pokrivalo karlovško polje. Turške čete so se vsule, ropajoč in požigajoč po hrvaških in slovenskih deželah.

Poročilo o tej hudi nesreči je vzbudilo po vsem cesarstvu grozen strah. Bali so se, da bode Hasan-paša silil daleč naprej. Ko so Ljubljancani zvedeli žalostno novico, bili so vsi preplašeni. Nekateri so kar bežali iz mesta, meneč, da se Turki zdajci prikažejo. Strah in nered jim niti pustila nista, da bi mislili na obrambo. Po vsem cesarstvu so zvonili zjutraj, opoldne in zvečer, da bi Bog obvaroval kristijane turškega jarma. («Turški zvon.») — Obupni klic je prodril slednjič tudi na Hradšín in vzdramil cesarja. Nadvojvoda Ernst dobi povelje, naj zbira čete po avstrijskih dednih deželah v pomoč Slovincem in

<sup>1)</sup> Landtagsprot., VI., 145.

Hrvatom. Zbere se blizu 12.000 množ, ki gredó pod poveljništvom nadvojvode Karola, mejnega grofa burgavskega, proti Turkom. Državna vojska ni žela lavorik v tem boju. Jeden oddelek, kate-rega je vodil Nadasdy, zasačili so Turki v neki soteski in ga popolnoma premogli. Nadasdyja so ujeli, ves krščanski tabor uplenili. Ostala državna vojska pa zaradi raznih nezgod ni dalje prodirala in se je razšla brez uspeha.

Hasan paša sedaj še ni namerjal udariti v osrčje Avstrije; glavni namen mu je bil: vzeti močno trdnjavo Sisek. Med veliko množico trdnjav in gradov na turški meji je bil Sisek poleg Karlovca najvažnejši pa tudi najtrdnjejši. Že bistroumnim Rimljanom se je zdel stok Kolpe in Save po svoji naravi pripraven za trdnjavo. Ustanovili so tamkaj rimsko naselbino «Siscio». Nekaj časa je bila stara Siscia celó sedež katoliškega škofa, dokler ni prevzel Zagreb te časti. Cesar Ferdinand I. je izročil upravo trdnjave zagrebškemu stolnemu kapitelju. V turških bojih je bil Sisek močna bramba proti turški sili in mnogokrat se je ob njem razbila turška moč. Ko je Hasan oblegal trdnjavo, bili so na čelu posadke kanoniki: Nikolaj Mikac, Blaž Jurak in Matija Fintič. V tem letu ni paša nič opravil in se je v začetku zime vrnil v Bosno. «Ko pridem tretjič, hočem vam kožo potegniti čez ušesa», zagrozil je siškim poveljnikom pri odhodu.

Po zimi leta 1592 — 93. je bil mir, toda bil je podoben tišini pred velikim viharjem. V obeh taborih so se pripravljali za vojsko. Rudolf postavi za cesarskega vojnega komisarja zvedenega Eggenberga, štajerskega Slovenca, ki začne marljivo zbirati čete okoli Zagreba. Hasan pa je pošiljal na Ogrsko k turškim pašam po vojake, konje in drugo bojno pripravo. Prvi dan meseca

roznika je bilo zbranih pri Banjaluki 30.000 množ turške vojne; nova borba se je začela.

Napadli so najprej Sisek. «Ta trdnjava je imela biti po načrtu Hasanovem tista vrv», piše Valvasor, «s katero je hotel potem tudi Kranjsko in Štajarsko nase potegniti in podvreči.»<sup>1)</sup> Veliki pomen Siska so pa uvideli tudi cesarski vojskovodje in zato sklenili braniti ga, kolikor časa bi bilo mogoče. Kakor Budapešto, smeli bi tudi Sisek imenovati «mesto svetega boja»: branil je Dunaj sovražnikov, Sisek je bil ključ do planinskih dežel, po besedah narodne pesmi:

Če Turek vzel nam Sisek hode,  
Nam narobe vse vse pojde,  
Mest' Ljubljana bo pokrajna,  
Kranjska d'žela turška drajna.

Velike topove za obleganje so spravili Turki na ogromne ladije in jih vlekli ob Savi navzgor. Z ostalo vojsko pa se vzdigne Hasan naravnost proti trdnjavi. Čez Kolpo ukaže narediti most na vrveh.

V narodni pesmi ukazuje Hasan:

Prek si vrvi potegnite,  
Kož po vrhu naložite!  
So mu tako naredili,  
Preko Kolpe se spustili.

Na drugem bregu začne delati nasipe in oklene Sisek na vseh straneh. Krščanski vojniki, so bili pripravljani na novo obleganje, zato so pomnožili posadko v Sisku. Eggenberg je bil poslal sto vojakov, pa tudi krepki in izurjeni mladeniči iz okolice so se ob prihodu Turkov zatekli v trdnjavo in pomnožili število branilcev. Poveljnika sta pa bila sedaj Jurak in Fintič. — Čeravno je bila posadka hrabra in z živežem preskrbljena, vendar Sisek bi se ne bil mogel dolgo ustavljati. Turški

<sup>1)</sup> Valvasor XV., l. c.

topovi so neprenehoma grmeli in z velikimi krogli razsipavali trdno ozidje. Poveljnika Fintića zadene kos železa, ki ga je krogla izbila z vrat, in pri tej priči je bil mrtev. Dvanajst drugih vojakov so v istem trenutku pokopale razvaline. Število branilcev se je vedno zmanjševalo.

Jurak pošlje glasnika k Eggenbergu in nujno poprosi pomoči za trdnjavo. Hrvaško plemstvo je bilo takoj zbrano in pripravljeno; tudi drugi mejni glavari so obljubili hitro pomoč. Devetnajsti dan rožnika naredi Eggenberg most čez Savo in odpelje vojsko (kar je je bilo še zbrane) na drugi breg. Na Turopolju se mu pridruži Andrej Turjaški, poveljnik karlovške posadke. Tudi drugi kranjski, koroški in štajerski plemenitaši so prišli s svojimi vojaki; Jurija Zrinjskega so pričakovali zaman. Pri Brezovici zadenejo na prve turške čete in jih premagajo. Vsa krščanska vojska se vtabori dné 21. rožnika pri Novemgradu, ki je bil le par ur od Siska.

Pride večer pred odločilno bitvo. Skrb, pač velika skrb je navdajala krščanske vojskovodje. In kako bi tudi ne! Število vseh naših vojakov je bilo komaj štiri tisoč, sovražnikov pa je bilo 30—40.000. — V vojnem svetu je hrvaški ban Tomaž Erdödi predlagal, naj se naša vojska ne spusti s sovražnikom v boj, temveč naj se združi samo z mestno posadko in jo pomnoži. Isto so svetovali tudi nekateri drugi vojskovodje. Nesreča pri Karlovcu jih je učila opreznosti; krvi niso hoteli prelivati zaman. Kar pride sel iz trdnjave in sporoči o veliki stiski z besedami: «Če Siska ne oslobodite jutri, mora se podati na milost in nemilost.» Sedaj se ni dalo več obotavljati, trebalo se je odločiti. Tu vstane Andrej Turjaški in izpregovori

znamenite besede: «Ni se treba ozirati na število sovražnikov, temveč Boga je treba v tej sili prositi zmage.» Junaške besede so navdale vse s pogumom; sklenili so takoj udariti na sovražnika.

Na praznik sv. Ahacija, 22. dan rožnika, zjutraj ob deveti uri se je začela razporejati krščanska vojna. Ban Erdödi je vodil zaradi svojega dostojanstva prvo krdelo, 1200 konjikov in pešcev; sledila sta mu Andrej Turjaški in Adam Ravbar z jedrom armade, kranjskim plemstvom in 300 izbranimi strelci; Eggenberg in pl. Rödern z državnimi četami (800 strelcev in konjikov); štajerski in koroški plemenitaši so bili na koncu maloštevilnega pa junaškega krdele. Med bučanjem trobelj in ropotanjem bobnov se vzdigne vsa vojska z zastavami proti turškemu taboru ob Kolpi.

Hasan ni vedel ničesar o zbiranju kristijanov. Mirno je sedel v svojem šotoru onostran reke pri obedu. Kar se začuje trobentanje in ropotanje: paša se prestraši in vpraša pribežnika Vojina, kaj to pomenja. Vojin, ki tudi ni vedel, da se je zbrala vojska, meni, da se morda približuje Erdödijev brat, da bi vznemirjal tabor. Toda sel za selom pride in poroči, da se približuje velika krščanska vojska. Hasan hitro vstane od mize in zapové s pavkami in trobljami dati znamenje za boj.

Paša stopa ob potoci,  
Grmeč boben nosi v roci,  
Jez en trdno vanj teleba,  
Da razlega se do neba.<sup>1)</sup>

Svest si zmage, pelje le najhrabrejše turške polke čez most in jih postavi na drugem bregu v bojno vrsto. Kurtbegu in Operti-begu, ki sta ostala pri vojaštvu v taboru, zapové neprenehoma streljati na trdnjavo. Jeden oddelek

<sup>1)</sup> Národna pesem.

njegovih konjikov se skrije za hrib, da bi prodirajoče kristijane prijeli od strani, obkolili jih in posekali. Med deseto in najstoto uro zadenejo hrvaške čete na turške konjike. S silnim krikom se spopadejo. Toda veliki množici se mora mala peščica Hrvatov kmalu umakniti. Hitro pošljejo Vuka Druškovca, plemenitega mladeniča, k Andreju Turjaškemu iskat pomoči. Turjaški izdere samokres izza pasa in ga sproži v znamenje, da je napočil odločilni trenutek. Slovenci zgrabijo sovražnika na levem krilu. Trikrat zagrmé puške v sovražne vrste in velika množica Turkov se zvali. Nov pogum navdá krščanske vojake. Hrvatje se zaženo z veliko silo na turške konjike; Andrej, «kranjski Gideon», in Ravbar z golim mečem mahata po turških glavah. «Kakor oster blisk predere oblake in jih razžene, tako se je Turjaški zagnal v turške vrste, razpršil jih, in zapodil v beg. In če tudi je imel le šeststo vojnika, sovražnikov pa je bilo pred njim kakor oblakov, vendar je šel tako pogumno in junaško v boj, da se mu Turki niso mogli ustavljati, kakor se ne more več držati hrast, če ga zadene ognjena strela.»<sup>1)</sup> Turki se začno umikati; nove čete jim prihité iz tabora na pomoč. Sedaj jih zgrabi tretji oddelek krščanske vojske pod Eggenbergom na desnem krilu in jih razbije; mala truma Uskokov pod vodstvom Štefana Blagaja in Jakoba Pranka zasede most. Hkrati udari tudi siška posadka pogumno na sovražnika. Turki se niso mogli več držati; cele trume začno bežati proti mostu. Hasan jih ustavlja, vspodbuja z obljubami in grožnjami; turški častniki podé z biči janičarske čete nazaj v boj. Toda vse je zaman. Nered med Turki je vedno večji; kmalu so vse trume v divjem

begu proti Kolpi; na mostu udarijo srdito na malo število Uskokov in jih posekajo, ker so jim branili pot čez most: bili so se sedaj za življenje. Hasan sam vspodbode konja proti mostu, toda gneča je bila tamkaj tolika, da je moral skočiti v Kolpo, sicer bi se bil udušil v silnem navalu.

Za njim je skočilo še veliko drugih Turkov v valove, ker na ozkem mostu ni bilo prostora veliki množici begunov. Reka je bila tako napolnjena s plavajočimi ljudmi in konji, da je bilo komaj videti vodo. Večina je našla smrt v valovih; tri dni so plavala po reki mrtva trupla utopljenecv. Turško vojaštvo v taboru je pričakovalo, da se tovariši povrnejo zmagoviti iz boja. Ko pa pridejo prvi beguni, zgrabil je vsak, kar je mogel, in kar najhitrejše zbežal. Menili so, da jih bodo kristijani zasledovali in tudi tabor zajeli. Toda kristijani niso mogli za Turki, most se je bil podrl. Ali se je podrl sam pod množico begunov, ali pa so ga zrušili Tahijeji Uskoki, ni dognano. Zato tudi naši niso dobili dosti jetnikov; tem huje sta gospodarila meč in voda. Od 18,000 mož, katere je bil pripeljal Hasan v boj, rešilo se jih je le dve tisoč. Med mrtvimi je bil sam Hasan-paša, njegov brat Sefer-beg, Mehmed-beg Hercegovski, sin sultanove sestre, dvanajst drugih begov, štirideset alajbegov, dvesto nižjih poveljnikov, štiristo odličnih konjikov, veliko janičarjev in prostih vojakov. Izguba krščanske vojne je bila neznatna. Padlo je dvanajst konjikov in pa mala peščica Uskokov na mostu.

Prebogat je bil tudi plen. V okopih pred Siskom so dobili devetintrideset topov. Največji med njimi je bil «Kacijanarjev top», katerega so bili ugrabili Turki po nesrečni bitki pri Oseku l. 1537. V šotorih je bilo polno čelad, oklepov,

<sup>1)</sup> Valvasor, XV., 527.

sabelj in pušek; tudi vse brodovje z malimi šajkami vred je ostalo našim. Poleg tega so vojaki z železnimi kavljji, sulicami in drugim orodjem lovili po vodi mrtva trupla utopljenih Turkov, pobirali jim bogato obleko, zlate prstane in druge dragocenosti.

Veliko je bilo veselje nad zmago v krščanskem taboru. Okoli dveh popoldne je bil krvavi ples končan in Turek poražen. Zmagovalci se napoté v oslobojeni Sisek, kjer so ves čas med bojem klečé prosili Boga, naj kristijanom podeli zmago. Trikrat je šla vsa vojska v sprevedu okoli gradú z zahvalnimi molitvami proslavljajoč do broto božjo.

Jasno je bilo namreč, da je le z božjo pomočjo mala peščica kristijanov mogla biti kos veliki množici Turkov. Napis iz tiste dóbe imenuje sv. Ahacija in sv. Janeza Krstnika, glavna pomočnika kristijanov:

Lux aderat funesta tibi, pia Carnia, iamque  
Perdita eras, Superi tibi ni socia arma tulissent.  
Nam Baptista et Achatius in fera bella vocati  
Communi voto clypeos et tela ministrant.

Andrej Turjaški pa sklepa svoje poročilo na cesarja z besedami: «Vsemogočni Bog je tukaj pokazal svojo moč in se sam boril za svoje uboge kristijane.»

Kako važna je bila ta zmaga, priča občna radost, ki jo je vzbudila vesela novica, in zanimanje za junaka Andreja.

Ko je prišlo poročilo do cesarja Rudolfa, hitel je takoj v dvorno kapelo in ukazal zapeti slovesni «Te Deum»; papež Klemen VIII. je pisal Andreju Turjaškemu lastnoročno pohvalno pismo; Tomaža Erdödija pa je imenoval španski kralj Filip II. za viteza reda Odrešenikovega in mu podaril zlato svetinjo z napisom: «V Bogu sem zmagal.»

«Carnioliae victoria» imenujejo viri boj pri Sisku, mi ga imenujmo zmago Slovencev. Slavni junak, ki je zmago odločil, bil je slovenski plemenitnik Andrej Turjaški; slovensko plemstvo in konjištvo pod vodstvom Adama Ravbarja je bilo jedro krščanske vojne. Število nemških strelcev pod Rödernom je bilo neznatno.

V podobah in pesmih so povelicevali ta slavni dan naše zgodovine. V Valvasorjevem času sta bili še dve podobi bitke pri Sisku; jedna v stolni cerkvi, druga v deželni hiši. Prva se hrani še sedaj v deželnem muzeju. Matija Boštjančič je zložil l. 1623. nekaj latinskih pesmij in napisov, v katerih proslavlja krščansko zmago;<sup>1)</sup> slovenska narodna pesem si je izvolila jakega Ravbarja za svojega junaka.

V zahvalo Bogu, ki je tudi tukaj s «tristo vojniki premagal neštevilno množico Madijanitov», postavil je zagrebški kapitelj na bojnem polju kapelico v čast sv. Ahaciju, čegar god je praznovala cerkev na dan bitke. — Cerkvico v čast temu svetniku so sezidali tudi Turjaški grofi pri svojem gradu Turjaku. Vsako leto oznanjuje na praznik sv. Ahacija strel topičev spominski dan bitke pri Sisku in se zbirajo pobožni verniki v prijazni cerkvici sredi zelenega smrečja. V zagrebški in ljubljanski stolnici se opravljajo ta dan ustanovljene maše. V ljubljanski stolnici rabi mašnik mašno obleko, ki je narejena iz plašča Hasanovega. Blago je svilnato in temno rdeče, veznina zlata in srebrna, z rdečimi in modrimi cvetlicami.<sup>2)</sup>

<sup>1)</sup> In vexillum Hassan Bosnensis Bassae. — In eundem. — In sarcasmum eiusdem nostris sacerdotibus illudentem. — In vexillum magni Sultani, Turcarum imp. ex sorore nepotis.

<sup>2)</sup> Na koščku pergamena, ki je našit na kazuli, zapisane so besede: Haec casula confecta est ex paludamento Turcico Hassan-Bassae qui anno 1593 die 22. junii proelio ad Siseqhium



Vojska s Turki, katera je Slovence tako proslavila, vnela se je prihodnje leto z novo močjo. Sultan Murad je

*fuscus occubuit. Longo usu attrita in hanc formam redacta est anno 1655 volente iubente venerabili capitulo. Custos templi eam posteritatis memoriae conservato, et ne iterato usu consumatur quam rarissime per annum proferto, alioquin sacrae vetustatis iniurius habetor.*

sedaj slovesno odpovedal Rudolfu mir; na Hasanovo mesto je stopil Sinan-paša. Slovenci so v tej državni vojski tudi še pomagali in prelivali svojo kri, toda niso se več pokazali v celokupnosti in bojov niso več odločevali, kakor pri Sisku, ki je bil zgodovinski čin slovenskega naroda.



## Jožef Ressel.

(V spomin stoletnice njegovega rojstva. — Spisal Anton Sušnik.)

Deluj vsakdo marljivo na narodnem polju; pota so lahko različna, a volja bodi nam vsem jednaka!

Jan Kollár.

Narod češki, čegar življenje so pretresali silni viharji, vzdramil se je iz onemoglosti in se moško trudi z vsemi dovoljenimi sredstvi za srečno bodočnost. Do svetovne veljave so mu pomagali zlasti nekateri možje, ki so ne navadno delovali in s tem poslavlili svoj narod. S pomočjo teh mož cvete ne samo češko slovstvo, češka véda in umetnost, trgovina in obrt, temveč tudi izumovanje.

Ta kratki uvod je izvabil mojemu peresu spomin Jožefa Ressela, češko-slovanskega izumitelja parobrodnega vijaka, čegar stoletnica se bode proslavljala letos v dan sv. Petra in Pavla, t. j. 29. junija.

Ker hočejo imeti Nemci Ressela zase in se ž njim ponašajo, češ, rojak naš je, pogledjmo odkodi izhaja njegova rodovina.

Na podlagi uradnih listin in matic je dognano, da se je dne 21. svečana l. 1762. porodil v Heinersdorfu, okraja Friedlanskega na Češkem Ant. Ressel. Ta je dobil leta 1791. v Hrudimu službo užitninskega nadzornika ter se je tu i oženil z Marijano Konvičkovno, rojeno Češko.

Dne 29. junija l. 1793. se jima je rodil sin Jožef Ludovik Frančišek Ressel.

Družina Resselova je občevala v Hrudimu z najodličnejšimi osebami. Jožefu Resselu in njegovim sestram so bili kumi in kumice hrudimski veljaki in imenitnejše žene.

Jožef Ressel je hodil v Hrudimu v domače šole. V glasbi ga je učil njegov oče, ki je bil znamenit goslar. Na gimnazijske študije ga je pripravljaval bivši kapucin, katehet Donul Kora. Mladi Ressel je bil v obče jako nraven in marljiv šolar, vzgojen samo v češčini, v jeziku matere svoje, trde Češke. Leta 1806. je stopil v gimnazijo v Lincu, odtodi se je po treh letih leta 1809. šel šolat v Budjeovice, kjer se je učil teoretičnega in praktičnega topničarstva.

Leta 1812. je vstopil na dunajsko vseučilišče ter se posvetil zdravilstvu, poleg tega se je marljivo pečal s fiziko, kemijo, mehaniko in matematiko. Posebno je zaslulo njegovo krasopisje, kakor tudi risarska spretnost. Že tu na Dunaju se je porodila v Resselu misel, da bi vijak lahko premikal ladije; izgotovil je v istini načrt takega parobrodnega vijaka, toda tedaj je ostalo še vse — načrt.

Na dunajskem vseučilišču se je mudil Ressel dve leti. Ko leta 1813. zvé, da je njegovim starišem trda za življenje,